

УДК 657.1:630(043.3)

Н. Г. Здирко,

д. е. н., професор, декан факультету обліку та аудиту,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: 0000-0001-5968-3502

М. Я. Шульган,

аспірант, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

ORCID ID: 0000-0003-4565-5812

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.11—12.21

РОЗВИТОК ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ

N. Zdyrko,

PhD in Economics, Associate Professor, Dean of the Faculty of Accounting and Audit,

Vinnytsia National Agrarian University

M. Shulgan,

Postgraduate student, Vinnytsia National Agrarian University

DEVELOPMENT OF THE BEEKEEPING INDUSTRY IN UKRAINE: ANALYSIS OF THE STATE AND TRENDS

У статті досліджено тенденції розвитку галузі бджільництва. Зокрема, здійснено порівняльний аналіз статистичних даних по експорту бджіл та меду за останні роки до країн Євросоюзу та країн співдружності України. Встановлено фактори впливу на розвиток галузі бджільництва та безпосередньо на експорт відповідної продукції. За результатами проведеного дослідження визначено вплив Євроінтеграції на розвиток бджільництва. Розглянуто норми квот по експорту меду. Зазначено, що в рамках Угоди про асоціацію з ЄС, для України встановлено: тарифні квоти, які дають змогу вітчизняним виробникам експортувати продукцію в країни Євросоюзу за пільговою або нульовою ставкою мита; додаткові торговельні преференції ЄС, тобто запровадження додаткових безмитних тарифних квот на сільськогосподарську та харчову продукцію для України. Також розглянуто вимоги до якості меду. Запровадження європейських вимог сприятиме підвищенню якості меду на внутрішньому ринку і, як наслідок, дасть можливість реалізовувати продукції бджільництва не тільки в країнах Євросоюзу, а й по всьому світі. Здійснено акцент на створенні системи контролю за безпечністю та якістю продукції бджільництва. Проаналізовано вітчизняний досвід розвитку бджільництва та розглянуто можливості підвищення ефективності виробництва натурального меду в Україні. Акцентовано увагу на виробництві натурального меду для полегшення процесу виробництва та збільшення його об'ємів. При цьому продукція натурального меду буде розглядатись з більшою перспективою, як створення власного "бренду".

The article examines the development trends of the beekeeping industry. In particular, a comparative analysis of statistical data on honey exports in recent years to the European Union and the Commonwealth of Ukraine. For the third year in a row, our country is breaking records in honey exports to the EU. Today, Ukraine ranks first in honey production among European countries and third among all countries in the world. So far, the EU is the leader in Ukrainian honey procurement, with countries buying more than half of all exports. And since 2015, our country is gaining momentum in the export of honey and now, exports to 22 countries. That is, over the past 10 years, Ukraine has increased exports 15 times. Factors influencing the development of the beekeeping industry and directly on the export of relevant products have been identified. According to the results of the study, the impact of European integration on the development of beekeeping was determined. The quotas for honey exports are considered. It is noted that in the framework of the Association Agreement with the EU, Ukraine has established: tariff quotas that allow domestic producers to export products to EU countries at a reduced or zero duty rate; additional EU trade preferences, the introduction of additional duty-free tariff quotas on agricultural and food products for Ukraine. The requirements for the quality of honey are also

considered. Namely, the introduction of European requirements will help improve the quality of honey in the domestic market and, as a result, will enable the sale of beekeeping products not only in the European Union but also around the world. A system of control over its safety and quality will be created. The domestic experience of beekeeping development is analyzed and the possibilities of increasing the efficiency of natural honey production in Ukraine are considered. That is, considering the prospect of creating your own "brand". Emphasis is placed on the production of natural honey to facilitate the production process and increase its volume. At the same time, the production of natural honey will be considered with greater prospects as creating your own "brand".

Ключові слова: євроінтеграція, Угода про асоціацію ЄС — Україна, галузь бджільництва, статистична оцінка галузі бджільництва, реалізація продукції бджільництва, експорт меду, стійкий розвиток, фактори.

Key words: European integration, EU — Ukraine Association Agreement, beekeeping industry, statistical evaluation of beekeeping industry, sales of beekeeping products, honey export, sustainable development, factors.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Стрімкий розвиток галузі бджільництва в Україні дає можливість вітчизняному пасічнику із "професії-захоплення" перейти на промисловий рівень. Відповідно можна стверджувати, що це підвищить якість продукції бджільництва, а цим самим підвищить і її конкурентоспроможність на світовому ринку.

Останні роки спостерігається стрімкий розвиток галузі бджільництва в Україні. Однак, існує ряд чинників, які перешкоджають подальшому піднесенню галузі. Серед них — відсутність джерел фінансування для інноваційного розвитку, загальна криза у країні, нехтування підготовкою висококваліфікованих кадрів та відсутність гармонізованих з міжнародними нормативних документів що регулюють виробництво та якість продукції. Незважаючи на це, щороку експортуються значні обсяги меду, що свідчить про значний потенціал галузі та визначає потребу розвитку бджільництва. Тому, аналіз проблем та пошук шляхів розвитку галузі бджільництва є актуальною проблематикою сучасної сільськогосподарської науки

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання теоретичних та практичних основ раціонального ведення бджільництва досліджували Л. Бондарчук, В. Жаров, В. Корж, Л. Адамчук, А. Левандовська, В. Поліщук, Г. Приймак, А. Черкасова та ін.

Досить актуальним залишається питання, пов'язане з дослідженням ринків збуту продукції бджільництва. Не менш важливими в даній галузі є економічна ефективність її виробництва. Серед науковців, які приділили значну увагу даному дослідженню є праці С. Бугера, А. Букреева, О. Христенко, С. Чехова,

О. Яценко та ін. Широке коло питань, пов'язане з дослідженнями у сфері економічного напрямку висвітлено у працях В. Мазура, О. Томчук, Я. Іщенко, О. Добровольської.

Однак, незважаючи на велику кількість праць, присвячених вивченню галузі бджільництва, на сьогоднішній день, під час освоєння прогресивних технологій не менш важливе значення має систематизація, облік та результативність діяльності підприємств бджільництва, що потребує подальшого дослідження, оскільки діюче законодавство у даній галузі не є досконалим і потребує удосконалення задля збільшення інвестицій та розвитку галузі. Передумовою вдосконалення організаційно-економічних аспектів за даними напрямками є здійснення аналітичної оцінки розвитку галузі бджільництва в Україні для розуміння проблем сучасного її стану.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження як внутрішнього, так і зовнішнього ринків реалізації продукції бджільництва, вплив та вимоги євроінтеграції на розвиток галузі бджільництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Бджільництво в Україні — розвинена галузь сільського господарства, яка має довгу історію, що сягає доби Київської Русі [2]. На сьогоднішній день, підприємства бджільництва у складі галузей сільського господарства, являє собою окрему галузь виробництва та має ресурс зайнятості більше 2 мільйона людей, що становить 400 тис. пасічників разом із членами своїх сімей. Тобто, фактично, це кожен сотий українець.

Сумарно, Україна виробляє понад 80 тис. тонн меду на рік, що є найвищим показником в Європі. Майже 57 тис тонн, або 80% всього ук-

раїнського меду експортується — переважно в ЄС (Європейський Союз). Адже не даремно, цю галузь вважають експортно-орієнтованою, яка має великий потенціал щодо освоєння нових ринків збуту всієї продукції бджільництва: меду, маточного молочка, прополісу, бджолиної отрути, квіткового пилку, тощо. Окрім цього, бджільництво також використовується для запилення сільськогосподарських рослин з метою підвищення врожайності [3, с. 6—7]. Але потенціал виробництва, виходячи з посівів медоутворюючих рослин до 140 000 тонн меду на рік, що вдвічі більше від поточних обсягів. Її вважають "аматорською галуззю", та разом з цим, це не заважає українському пасічнику наповнювати ринок продукцією — як внутрішній, так і зовнішній, чим забезпечує державі неабиякий валютний прибуток.

На сьогоднішньому етапі розвитку ринкової економіки, діяльність підприємств бджільництва відіграє велику роль в системі економіки нашої країни. Галузь працює на стику багатьох секторів, таких як: економіки, екології, ветеринарії, рослинництва, виробництво продуктів харчування, лісового господарства, виробництво обладнання і реманенту, фармація, медична практика, туризм, косметична, хімічна, легка промисловості, цивільна та оборонна промисловість, ІТ технології. Саме вони відображають досягнутий рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин [1, с. 23—27].

Україна нині, займає перше місце з виробництва меду серед країн Європи та третє місце серед всіх країн світу. Більшість українського меду виробляють у Вінницькій, Хмельницькій, Закарпатській, Житомирській, Київській, Полтавській, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, та Кіровоградській областях. Внутрішній ринок меду оцінюють у 20—30 тисяч тонн на рік. Фактично у кожному регіоні України є не тільки "любители" виробництва "солодкої продукції" але і підприємства-виробники, які експортують продукцію бджільництва в країни ЄС.

Який же вплив має євроінтеграція на галузь бджільництва в Україні? Передусім, Європейська інтеграція — це, складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав. Є одним із проявів провідної тенденції сучасного історичного розвитку — посилення всебічної взаємозалежності держав, передусім в економічній сфері [4].

Якщо говорити мовою цифр та аналізуючи статистику минулих років по експорту цього "солодкого продукту", так, наприклад, ще в

Таблиця 1. Зовнішня торгівля бджолами за країнами світу, 2021 р.

Найменування	Одиниця виміру	Експорт		Імпорт	
		Кількість	Вартість, тис. дол. США	Кількість	Вартість, тис. дол. США
Азербайджан	кг	6868,8	61,1	-	-
Бельгія	кг	-	-	12233,2	170,4
Казахстан	кг	70,0	0,8	-	-
Канада	кг	82,7	91,1	-	-
Польща	кг	-	-	1872,0	26,4
Республіка Молдова	кг	17170,0	60,3	-	-
Російська Федерація	кг	143157,0	279,7	-	-
Словаччина	кг	-	-	21530,0	268,1
Туреччина	кг	-	-	2144,0	127,7
Узбекистан	кг	493,5	7,7	-	-
ВСЬОГО	кг	167842,0	500,7	37779,2	592,6

Джерело: сформовано за даними Держстату України [10].

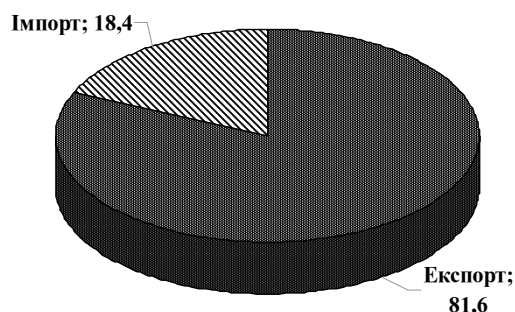

Рис. 1. Структура експорту та імпорту бджолами, 2021 р., т

Джерело: побудовано за даними Держстату України [10].

2012 році основна частка експорту українського меду (68%) припадала тільки на Російську Федерацію. Другим за величиною експортером продукту була Республіка Білорусь, на частку якої припадало 10% експорту українського меду. Іншими країнами експортерами, питома вага яких у експорті продукту коливалась від 3% до 6%, були: США, Польща, Чехія, Німеччина, Люксембург. Але вже на сьогоднішній період, лідером із закупівель українського меду є ЄС, країни якого купують більш ніж половину всього експорту. Починаючи із 2015 року, великого темпу наша країна набирає по експорту меду і вже нині, експорт здійснюється у 22 країни світу. Тобто за останні 10 років Україна збільшила експорт у 15 разів.

Отже, вважаємо за доцільне провести аналітичну оцінку в зовнішній торгівлі бджолами та однієї з видів продукції бджільництва — меду натурального за 2021 рік (табл. 1—2).

Отже, ми бачимо, що найбільшими країнами-експортерами бджіл є Російська Федерація (143,2 т), Республіка Молдова (17,2 т) та Азербайджан (6,9 т). Основними імпортерами є

Таблиця 2. Зовнішня торгівля меду натурального за країнами світу, 2021 р.

Найменування	Одиниця виміру	Експорт		Імпорт	
		Кількість	Вартість, тис. дол. США	Кількість	Вартість, тис. дол. США
Австралія	кг	432,0	1,9	-	-
Австрія	кг	492397,2	1249,3	-	-
Азербайджан	кг	16,0	0,1	-	-
Беліз	кг	1,0	0,0	-	-
Бельгія	кг	3789309,1	9689,5	-	-
Болгарія	кг	549956,7	1360,8	-	-
Британські віргінські острови	кг	3,5	0,0	-	-
Гонконг (Китай)	кг	12,5	0,1	-	-
Греція	кг	61,7	0,3	-	-
Грузія	кг	79,2	0,3	-	-
Данія	кг	1809946,0	4746,8	-	-
Естонія	кг	18958,6	25,6	-	-
Ізраїль	кг	184370,0	433,6	-	-
Індонезія	кг	95,0	0,1	-	-
Іспанія	кг	1417644,7	3710,4	-	-
Італія	кг	1668898,3	4651,3	-	-
Йорданія	кг	946,0	9,7	-	-
Канада	кг	122670,0	332,8	-	-
Катар	кг	35977,8	185,9	-	-
Кіпр	кг	106,9	0,6	-	-
Китай	кг	73,8	0,6	-	-
Комори	кг	0,8	0,0	-	-
Кувейт	кг	12322,5	71,6	-	-
Ліберія	кг	41,8	0,2	-	-
Ліван	кг	3002,4	6,8	-	-
Литва	кг	3538826,0	7800,8	-	-
Малаві	кг	41558,8	100,1	-	-
Мальта	кг	73,0	0,3	-	-
Маршаллові острови	кг	28,2	0,2	-	-
Невизначені країни	кг	2408,0	39,0	281,6	4,1
Нідерланди	кг	782119,1	2001,6	-	-
Німеччина	кг	10496208,6	25593,1	6,2	0,2
Норвегія	кг	60888,0	154,0	-	-
Об'єднані арабські емірати	кг	2447,7	13,2	-	-
Палау	кг	5,0	0,0	-	-
Панама	кг	25,2	0,1	-	-
Польща	кг	16937498,7	41796,3	19800,0	39,1
Республіка молдова	кг	2,4	0,0	-	-
Російська федерація	кг	0,8	0,0	-	-
Румунія	кг	1013525,4	2589,7	21240,0	93,5
Саудівська аравія	кг	7050,4	41,9	-	-
Сербія	кг	120933,0	306,6	-	-
Сингапур	кг	15,4	0,1	-	-
Словаччина	кг	1036900,0	2308,6	-	-
Сполучене королівство великої британії та північної ірландії	кг	804634,2	2164,1	-	-
Сша	кг	2915678,1	7415,8	-	-
Сьєрра-леоне	кг	3,5	0,0	-	-
Тайвань, провінція китаю	кг	37,4	0,1	-	-
Туреччина	кг	962840,8	1925,7	-	-
Угорщина	кг	1351721,5	3108,1	-	-
Франція	кг	3251540,1	8687,8	-	-
Хорватія	кг	122498,6	323,0	-	-
Чехія	кг	2381632,7	6177,5	-	-
Чорногорія	кг	2,1	0,0	-	-
Швейцарія	кг	161566,4	493,1	-	-
Японія	кг	1427875,2	3962,0	-	-
Всього	кг	57527867,7	143481,5	41327,9	136,8

Джерело: сформовано за даними Держстату України [10].

Бельгія, Словаччина, Туреччина та Польща. Структура експорту та імпорту бджолами представлена на рис. 1.

Як бачимо, в торгівлі бджолами експорт України становить 81,6%, імпорт — 18,4%. Проведемо оцінку зовнішньої торгівлі меду натурального за країнами світу у 2021 році (табл. 2).

Отже, згідно даних зовнішньої торгівлі найбільшими країнами-експортерами меду натурального є Польща (16937,5 т), Німеччина (10496,21 т), Бельгія (3789,31 т), Литва (3538,83 т), Франція (3251,54 т). З огляду на основний експорт натурального меду, імпорт нашою країною здійснюється зовсім мало. Основними імпортерами є Румунія (21,24 т), Польща (19,8 т), Невизначені країни (0,28 т), Німеччина (0,0062 т).

7 найбільших експортерів меду із 67 наявних в Україні, здійснюють поставки меду в інші країни світу. Починаючи з 2020 року, підприємства-виробники меду та продуктів бджільництва мають змогу експортувати свою продукцію до Королівства Саудівська Аравія за формою сертифіката, яка була погоджена між компетентними органами України та Королівством Саудівської Аравії [5]. Наразі до переліку ухвалених підприємств, які акредитовані для експорту меду та продуктів бджільництва до Королівства Саудівська Аравія увійшли такі підприємства:

— ТОВ "Сан Бі Україна" — Київська область;

— ФГ "Апіс Україна" — Київська область;

— ТОВ "Біхайв" — Черкаська область;

— ТОВ "Медовий край" — Рівненська область;

— ФОП "Косовська Л.В." — Рівненська область;

— ТОВ "Юбі" — Хмельницька область;
— ТОВ "СП Мед Поділля" — Вінницька область.

Так, у 2017-му році наша країна експортувала майже 68 тис. тонн солодкого продукту на суму більше, ніж 130 мільйонів доларів. І це був, наш "медовий" рекорд. В 2018-му році показники по експорту дещо зменшились. Так за перші п'ять місяців 2018-го експорт меду склав майже 40 мільйонів доларів.

За підсумками 2019 року, Україна експортувала 55,6 тис. тонн меду на суму понад 100 млн дол., що на 12,7% перевищує показник 2018 року. А за 11 місяців 2020 року Україна показала рекордний обсяг експорту меду в 69,84 тис. тонн загальною вартістю 117,5 млн доларів. Таким чином, вже в 2020 році, Україна оновила трирічний рекорд з експорту меду, а в 2021 році продовжує залишатись лідером на світовому ринку цієї продукції з виробництвом меду в 57,5 тис. тонн (рис. 2).

За даними Державної служби статистики України, в минулому році поставки меду нашою країною виросли більш ніж на 45% у порівнянні з попереднім роком — до 80,8 тис. тонн, а валютна виручка збільшилася на 27% — до 139 млн \$. (рис. 3).

Варто зазначити, що Україна стала топ-постачальником меду в Європейський Союз: регіон закупив в нашій країні близько третини всього свого імпорту. Найбільшими трьома ринками збуту українського меду в минулому році стали: Польща, яка закупила в нашій країні 26% всіх поставок, Німеччина — з часткою 19%, США — 10%, до них доєдналися: Бельгія — 10% та Литва — 6%. [7].

У рамках Угоди про асоціацію, Україна вже з кінця 2019 року запровадила європейські вимоги до меду. Що зміниться для бджолярів?

Україна взяла на себе зобов'язання щодо імплементації Директиви Ради ЄС №110 від 2001 року щодо меду [8]. Вона не вплине на виробництво меду, але позначиться на його маркуванні і стосуватиметься більше сторони споживача. Відповідний наказ Міністерства аграрної політики внесе більше ясності для споживача та впевненості, в тому, який мед він буде купувати. Державні стандарти, які діють зараз, є добровільними. Вимоги, які встановить Міністерство, будуть обов'язковими для всіх виробників.

Завдяки введенню європейських вимог наші пасічники зможуть відразу формувати для себе більш широкий ринок збуту. Міністерство аграрної політики має встановити вимоги щодо термінології, маркування, і основних характеристик меду. Це стосується класифікації меду

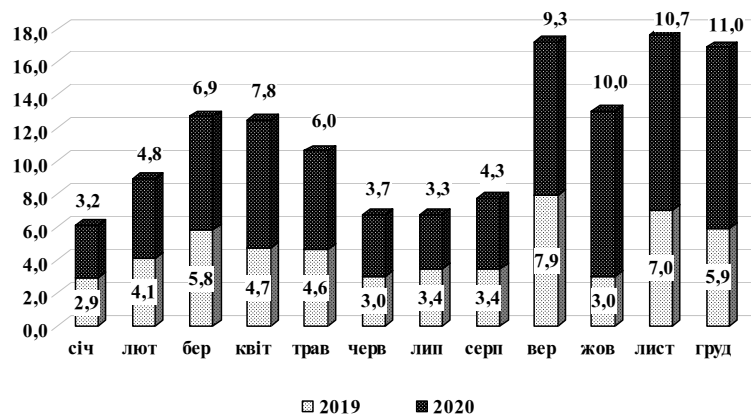

Рис. 2. Помісячна динаміка експорту меду за 2019–2020 роки, тис. тонн

Джерело: сформовано за даними [12].

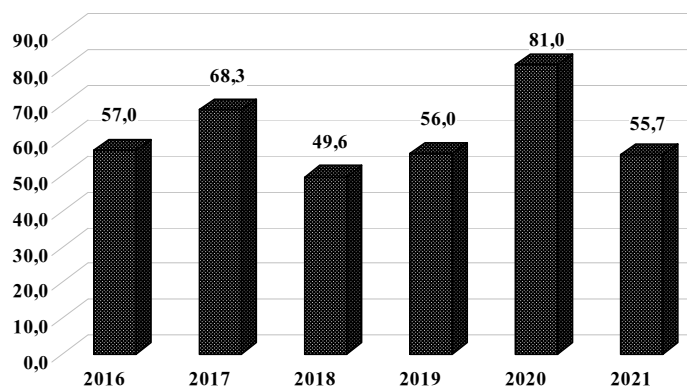

Рис. 3. Динаміка експорту меду Україною в країни ЄС протягом 2016–2021 р., тис. тонн

Джерело: сформовано за даними Держстату України [10].

за походженням та способом виробництва, а також його складу.

Вимоги до меду майже не відрізняються від тих, які діють на сьогодні. Єдина відмінність — класифікація продукту за процесом виробництва. До існуючих у ДСТУ стільникового, центрифужного та пресованого буде додано фільтрований мед. Це той мед, з якого видаляється пилок. Тобто, зміна стосуватиметься лише пасічників, які хочуть продавати свій мед. Ці вимоги будуть однаковими як для внутрішнього ринку, так і для експорту".

Поняття "фільтрований мед" вводиться саме для того, щоб захистити споживачів від омани. Завдяки обов'язковим вимогам європейської Директиви покупець точно знатиме: якщо на банці написано "фільтрований мед", визначити, з яких видів рослин його було зібрано, неможливо. Також продукт не повинен містити антибіотиків.

Потрапляння антибіотиків до меду — не вина пасічників чи самих бджіл. Антибіотики потрапляють у мед через обробку полів хімікатами. Бджола працює на інстинктах — вона

Таблиця 3. Квоти на експорт товарів до ЄС у 2018—2021 р.

ВИЧЕРПАНІ КВОТИ ВІПРОДОВЖ 2018-2021 РР.				
Назва продукції	Показники по квоті за 2018 рік	Показники по квоті за 2019 рік	Показники по квоті за 2020 рік	Показники по квоті за 2021 рік
	Загальний обсяг тис. т	Загальний обсяг тис. т	Загальний обсяг тис. т	Загальний обсяг тис. т
	Обсяг використання квоти, %	Обсяг використання квоти, %	Обсяг використання квоти, %	Обсяг використання квоти, %
	Дата вичерпання квоти (дд. мм)	Дата вичерпання квоти (дд. мм)	Дата вичерпання квоти (дд. мм)	Дата вичерпання квоти (дд. мм)
Мед	5,4 100% 03.01	5,6 100% 03.01	5,8 100% 03.01	6 100% 04.01
Виноградний та яблучні соки	14 100% 03.01	16 100% 03.01	18 100% 07.04	20 100% 04.01
Оброблені томати	10 100% 03.04	10 100% 04.04	10 100% 31.03	10 20,7% -
Оброблений крохмаль	1,4 100% 12.11	1,6 100% 13.05	1,8 100% 16.06	2 1,1% -
Цукор	20,07 85% -	20,07 100% 30.01	20,07 100% 26.11	20,07 43,4% -
Ячмінна крупа і борошно	6,9 99,9% -	7,2 100% 17.06	7,5 100% 26.05	7,8 28% -
Крохмаль	10 100% -	10 100% 27.12	10 100% 28.12	10 10,8% -
Оброблена продукція із зернових	2 40,1% -	2 99,4% -	2 100% 23.11	2 5,4% -
Солод та пшенична клейковина	7 100% 28.03	7 90,3% -	7 72,2% -	7 0% -
НЕВИЧЕРПАНІ КВОТИ ВІПРОДОВЖ 2018-2021 РР.				
Овес	4 36,5% -	4 31 -	4 69,1% -	4 3,7% -
Часник	0,5 98,1% -	0,5 78,6% -	0,5 93,8% -	0,5 2,8% -
Висівки, відходи та залишки	19 43,2% -	20 72,3% -	21 87,7% -	21 3,9% -
Оброблена продукція із цукру	2,4 13,9% -	2,6 16% -	2,8 31,2% -	3 0,6% -
Етанол	56,2 10,4% -	70,8 8,6% -	85,4 29% -	100 0,6% -
Оброблена продукція із молочних вершків	0,38 4,2% -	0,42 2,2% -	0,46 19,5% -	0,5 0% -
Цукрові сиропи	2 0% -	2 0,4% -	2 0,2% -	2 0,08% -
Продукція з обробленого молока	2 22,1% -	2 43,3% -	2 25,7% -	2 1,5% -
Цукрова кукурудза	1,5 0,9% -	1,5 1,5% -	1,5 2% -	1,5 1,3% -
Гриби	0,5 0,03% -	0,5 0% -	0,5 0% -	0,5 0% -
Оброблена продукція з масла	0,25 0% -	0,25 0% -	0,25 0% -	0,25 0% -
Сигари та цигарки	2,5 0,01% -	2,5 0,002% -	2,5 0% -	2,5 0% -
Баранина	1,8 0% -	1,95 0% -	2,1 0% -	2,25 0% -
Інші харчові продукти	2 0,9% -	2 3,2% -	2 3,8% -	2 0% -

Джерело: [13].

збирає мед і несе його у вулик, а чим кроплять рослини, ніхто бджолярів не інформує. Так, фермери пишуть оголошення, коли вони будуть окроплювати поля, але не можливо закрити бджіл на кілька днів у вулику. Хоча на сьогодні є багато нехімічних препаратів для обробки рослин, які не шкодять бджолам. При цьому, пасічники запилюють поля, тим самим на 30% збільшується урожай. Гарним прикладом відносин фермерів і бджолярів можна спостерігати у США. Фермери допомагають бджолярам і намагаються не окроплювати поля хімічними препаратами. І завдяки бджолам їхні прибутки зростають на мільйони доларів. В Україні такої культури у фермерів немає.

Запровадження європейських вимог сприятиме підвищенню якості меду на внутрішньому ринку. Буде створена система контролю за його безпечністю та якістю. Словом "мед" зможе називатися тільки той продукт, що відповідає усім вимогам якості. А процедура експорту меду до ЄС стане простішою.

У рамках Угоди про асоціацію з ЄС, а також договору про вільну торгівлю для України встановлені тарифні квоти, які дають змогу вітчизняним виробникам експортувати продукцію в країни Євро-союзу за пільговою або нульовою ставкою мита [6]. У разі використання всіх квот Україна все одно може поставляти продукцію, але тоді потрібно платити мито в повному обсязі. Так, за вже використаних квот ставка становить 17,3%.

За експортом меду Україна б'є рекорди. З боку країн Євро-союзу попит на український мед високий, свої квоти Україна використовує відразу на самому початку року.

Розміри квот за Угодою становлять — 5000 тонн/рік з поступовим збільшенням протягом 5 років до 6000 тонн/рік.

У 2018—2019 роках квоти на 5,4 тис. і 5,6 тис. тонн Україна ви-

користувалася вже на 3 січня. У минулому році квоту на безмитне ввезення збільшили до 5,8 тис. тонн і вже також на 3 січня вона була використана. На 2021-й квота була встановлена в розмірі 6 тис. тонн — на 4 січня вона була вичерпана [6]. Інформація щодо використання квот за 2018—2021 роки представлена в табл. 3.

Додаткові торговельні преференції ЄС для України: з 1 жовтня 2017 р. ЄС запровадив додаткові безмитні тарифні квоти на сільськогосподарську та харчову продукцію, яка користується найбільшим попитом в ЄС, терміном на 3 роки в рамках тимчасових додаткових торговельних преференцій ЄС для України — див. Регламент (ЄС) 2017/1566. [7]. Так, на мед зокрема, були збільшені безмитні квоти, що становлять + 2 500 т в рік; ячмінна крупа, оброблене зерно та борошно (+ 7 800 т); оброблені томати (+ 3 000 т); виноградний сік (+ 500 т); овес (+ 4 000 т); кукурудза, кукурудзяне борошно та гранули (+ 625 000 т); пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули (+ 65 000 т); ячмінне борошно та гранули (+ 325 000 т). Більшість додаткових безмитних квот почали діяти з 1 жовтня 2017 р. ЄС, крім квот на пшеницю, кукурудзу та ячмін, які використовуються з 1 січня 2018 р.

Очевидно, що поточний об'єм квоти не задовольняє як попит Європи, так і можливості української медової індустрії. Отже, наступні переговори Україна-ЄС мають бути націлені на збільшення як безмитної квоти, так і зниження митних тарифів. Як приклад, може бути використана модель співпраці між ЄС та Мексикою, для якої преференційна квота становить — 30 тис. т зі ставкою 8,6% [11]. Оновлення угоди про Асоціацію між ЄС та Україною може надати новий поштовх для розвитку української медової індустрії, посилити позиції України на ринку ЄС та знизити залежність від поставок китайського меду, який наразі формує близько 40% від сукупних поставок меду в цьому напрямку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, згідно вищевказаних даних наша країна, по експорту меду зробила великий "прорив", тим самим зміцнила свої позиції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. При цьому, ми займаємо позиції трійки лідерів з 24-ї сходинки.

Незважаючи на абсолютні рекорди, фізичні обсяги поставок значно зросли, а ось валютна виручка в перерахунку на тону меду скоротилася. Так що в 2020 році ук-

раїнські пасічники хоч і продали більше меду, але за нижчою ціною. А рекорд експорту меду, який був зафіксований в минулому році, пояснюється декількома факторами. Це, підвищений попит на мед українського походження з боку ЄС через неврожай, який спостерігався в ряді країн Європи, несприятливі погодні умови, на основі чого, на 40% знизився неврожай в країнах ЄС, а також невизначеність з подальшим розвитком пандемії коронавірусу — відповідно, як результат, можна стверджувати, що, країни-експортери робили запаси продукту на весь сезон 2020/21 роки.

Щодо запровадження європейських вимог, то варто зазначити, що це сприятиме якості меду на внутрішньому ринку і як наслідок дасть можливість реалізовувати продукції бджільництва не тільки в країнах Євросоюзу, а й по всьому світі. Також буде створена система контролю за його безпечністю та якістю. Словом "мед" зможе називатися тільки той продукт, що відповідає усім вимогам якості, а процедура експорту меду до ЄС стане простішою, що сприятиме створенню власного Українського "солодкого" бренду.

Література:

1. Добровольська О.В. Класифікація факторів впливу на економічну стійкість підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2007. № 18. С. 23—27, с. 20—21.
2. Бджільництво в Україні. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 18.02.2022 р.).
3. Приймак Г. М. Бджільництво: запитання та відповіді. Київ, 2003. 600 с.
4. Значення Європейська інтеграція. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 24.03.2022 р.).
5. В Україні 7 виробників меду отримали дозвіл на експорт до Саудівської Аравії. Аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-7-virobnikiv-medu-otrimali-dozvil-na-eksport-do-saudivskoi-aravii> (дата звернення: 16.03.2022 р.).
6. Квоти на експорт в ЄС: як швидко Україна використовувала в 2018—2020 роках. Слово і діло. Аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/29/infografika/ekonomika/kvoty-eksport-yes-yak-shvydko-ukrayina-vykorystovuvala-2018-2020-rokax> (дата звернення: 12.04.2022 р.).
7. Україна продовжує залишатися лідером на світовому ринку меду. Аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukraina-prodovzue-zalisatisa->

liderom-na-svitovomu-rinku-medu (дата звернення: 28.04.2022 р.).

8. Директиви Ради ЄС №110 від 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-01#Text (дата звернення: 18.03.2022 р.).

9. Офіційний журнал Європейського Союзу L 254/1. Регламент (ЄС) 2017/1566. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ%3AL%3A2017%3A254%3AFULL&from=EN> (дата звернення: 26.04.2022 р.).

10. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.05.2022 р.).

11. Переговори Україна-ЄС мають бути націлені на збільшення безмитних квот на поставки меду. Аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/peregovori-ukraina-es-maut-buti-nacileni-na-zbilsenna-bezmitnih-kvot-na-postavki-medu-ekspert> (дата звернення: 27.03.2022 р.).

12. Відкрите інтерв'ю національної консультантки Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО). URL: <https://vgoru.org/post/rekordnij-eksport-ukrayinskogo-medu-infografika> (дата звернення: 07.04.2022 р.).

13. Дані Мінекономрозвитку торгівлі та сільського господарства офіційного веб-порталу Єврокомісії та інших відкритих джерел інформації. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/29/infografika/ekonomika/kvoty-eksport-yes-yak-shvydko-ukrayina-vykorystovuvala-2018-2020-rokax> (дата звернення: 26.04.2022 р.).

14. Гребенюк В. Про вентиляцію бджолиних гнізд. Український пасічник. 2012. №1.

References:

1. Dobrovol's'ka, O.V. (2007), "Classification of factors influencing the economic sustainability of enterprises", *Investytzii: praktyka ta dosvid*, vol. 18, pp. 23-27.

2. wikipedia (2022), "Beekeeping in Ukraine", available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (Accessed 18.02.2022).

3. Pryjmak, H.M. (2003), *Bdzhil'nytstvo: zapytannia ta vidpovidi* [Beekeeping: questions and answers], Kyiv, Ukraine.

4. wikipedia (2022), "Meaning of European integration", available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (Accessed 24.03.2022).

5. Ahrarne informatsijne ahentstvo (2020), "In Ukraine, 7 honey producers received permission to export to Saudi Arabia", available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-7-virobnikiv-medu-otrimali-dozvil-na-eksport-dosaudivskoi-aravii> (Accessed 16.03.2022).

6. Slovo i dilo. Analitychnyj portal (2021), "Quotas for exports to the EU: how quickly Ukraine used them in 2018-2020", available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/29/infografika/ekonomika/kvoty-eksport-yes-yak-shvydko-ukrayina-vykorystovuvala-2018-2020-rokax> (Accessed 12.04.2022).

7. Ahrarne informatsijne ahentstvo (2021), "Ukraine continues to be a leader in the global honey market", available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukraina-prodovzue-zalisatisa-liderom-na-svitovomu-rinku-medu> (Accessed 28.04.2022).

8. European Union (2001), "EU Council Directive", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-01#Text (Accessed 18.03.2022).

9. Official Journal of the European Union (2017), "On the introduction of temporary autonomous trade measures for Ukraine supplementing the trade concessions available under the Association Agreement", available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ%3AL%3A2017%3A254%3AFULL&from=EN> (Accessed 26.04.2022).

10. State Statistics Service of Ukraine (2022), "Commodity structure of foreign trade of Ukraine", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 01.05.2022).

11. Ahrarne informatsijne ahentstvo (2020), "Ukraine-EU negotiations should be aimed at increasing duty-free quotas for honey supplies", available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/peregovori-ukraina-es-maut-buti-nacileni-na-zbilsenna-bezmitnih-kvot-na-postavki-medu-ekspert> (Accessed 27.03.2022).

12. vgoru (2020), "Open interview of the national consultant of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)", available at: <https://vgoru.org/post/rekordnij-eksport-ukrayinskogo-medu-infografika> (Accessed 07.04.2022).

13. (2021), "Data of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of the official web portal of the European Commission and other open sources of information", available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/29/infografika/ekonomika/kvoty-eksport-yes-yak-shvydko-ukrayina-vykorystovuvala-2018-2020-rokax> (Accessed 26.04.2022).

14. Hrebeniuk, V. (2012), "About ventilation of bee nests", *Ukrains'kyj pasichnyk*, vol. 1. *Стаття надійшла до редакції 11.06.2022 р.*